

A nyelvhelyességi szabályokkal kapcsolatos metanyelvi tudás formálása

Szabó Tamás Péter

A hozzáadó szemléletű nyelvhelyesség-oktatás legfontosabb célja, hogy a tanulókat képessé tegye vernakulárisukon kívül további regiszterek szituációfüggő használatára, már birtokolt regiszterek megőrzése mellett.

Az előadás kiindulópontja, hogy e cél érdekében a pedagógiai konstruktivizmus eredményeit kell segítségül hívni a pedagógiai folyamat tervezésekor annak érdekében, hogy a diákoknak megfelelő nyelvhasználatiszabály-értelmezése alakuljon ki. A sztenderdet abszolutizáló szemléletet (mint a beszélő társadalmi környezete által is sugallt keretet) sok diáknak fogalmi váltást követően kell tudnia lecserélni egy olyanra, amelyik a nyelvhasználat társadalmi variabilitását jobban tükrözi. A nyelvhelyességi szabályok oktatásakor ezért nemcsak a tanulók nyelvi hátterének, hanem metanyelvi tudásának, a viselkedésüket befolyásoló szabályértelmezésnek a megismerése is elengedhetetlen. Így érhető el, hogy a formális és a nem formális keretek között szerzett tudás közötti konfliktus ne okozzon zavart a tanulási folyamatban.

A konstruktivista háttérű tanulásvizsgálatok javarészt természettudományos ismeretek felépülésével, rendeződésével kapcsolatosak (pl. Korom 2005; Nahalka 2002). Humán tárgyakkal és a nyelvvel kapcsolatban főleg a folk (népi) kategorizációk leírására születtek művek (pl. Niedzielski–Preston 2000). A természettudományos témájú vizsgálatok erősebben koncentrálnak a megszerzett tudás felépülésének folyamatára, s e folyamat befolyásolási lehetőségeire. Éppen ezért lehettek sok tekintetben a bemutatandó kutatás ösztönzői.

Az előadás mintegy 170 pedagógiai, szociolingvisztikai, szociológiai és nyelvészeti tanulmány elemzése nyomán vázol fel utakat a diákok ismereteinek komplex vizsgálatához. A szakirodalom legfontosabb tanulságait az előadó korábbi saját empirikus vizsgálatainak (egy 450 + 30 adatközlős kérdőíves-interjú, egy 100 és egy 80 adatközlős kérdőíves felmérés) és idén ősszel végzett 47 fős (általános iskolai és egyetemi órákon zajlott, önkitöltős kérdőíveket alkalmazó, véletlen mintavételen alapuló), a fenti elméleti megfontolásokat is felhasználó próbagyűjtése eredményeinek kontextusában ismerteti. Az előadás amellet érvel, hogy a tanulók metanyelvi tudásának szerkezete jól tanulmányozható a természettudományos tárgyra kidolgozott mérőeszközök adaptálásával, annak ellenére, hogy a szaktárgyi tudás és az anyanyelv-tudás jelentős mértékben különbözik. A metanyelvi tudás mélyebb rétegeihez nehéz hozzáférni, de érdemes, mert megfelelő formálása hathat a beszélő nyelvi viselkedésére, társadalmi érvényesülésére.

Hivatkozások:

Korom Erzsébet 2005. Fogalmi fejlődés és fogalmi váltás. Budapest: Műszaki.

Nahalka István 2002. Hogyan alakul ki a tudás a gyerekekben? Budapest: Nemzeti Tankönyvkiadó.

Niedzielski, Nancy A.–Dennis R. Preston 2000. Folk Linguistics. Berlin–New York: Mouton de Gruyter.